

*Мср Лука Петровић, асистент
Правног факултета Универзитета у Крагујевцу
ORCID: 0000-0003-1045-9555*

*Прегледни научни рад
УДК: 351.765(497.11)
DOI: <https://doi.org/10.46793/7623-154.239P>*

ЗАШТИТА ДОБРОБИТИ НАПУШТЕНИХ ЖИВОТИЊА - УЛОГА ПРИХВАТИЛИШТА И ДРУШТАВА ЗА ЗАШТИТУ ЖИВОТИЊА*

Резиме

Проблем напуштених животиња у Републици Србији представља комплексну и вишеслојну тематику која се може анализирати кроз правне, социолошке и етичке аспекте. Иако постоји релативно задовољавајућа законска регулатива у области заштите животиња, њена примена и надзор показују бројне недостатке. Овај рад се бави испитивањем нормативног и институционалног оквира заштите добробити напуштених животиња у Србији.

Циљ рада је идентификација могућих узрока неефикасности у примени важећег закона, са посебним фокусом на стратегију решавања проблема напуштених пса и мачка. Нарочита пажња посвећена је, како одговорности власника животиња, тако и одговорности државних органа, локалних самоуправа, прихватилишта и удружења за заштиту животиња. Аутор посебно указује на недовољну сарадњу државе, локалне самоуправе и цивилног сектора као кључни проблем који често доводи до тога да и мере усмерене ка решавању проблема напуштених животиња имају репресивни карактер, уместо да се примењује координисан системски приступ који је у складу са основним начелима добробити животиња.

Кључне речи: *добробит животиња, прихватилишта, локална самоуправа, удружења за заштиту животиња.*

* Рад је резултат научноистраживачког рада аутора у оквиру Програма истраживања Правног факултета Универзитета у Крагујевцу за 2025. годину, који се финансира из средстава Министарства науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије.

1. Проблем напуштених животиња у Републици Србији

Масовна појава напуштених животиња у Републици Србији оставља значајне последице како на друштвеном, тако и на еколошком плану. Посматрано са еколошког аспекта, присуство великог броја напуштених паса и мачака у урбаним и руралним срединама изазива одређене консеквенце у виду нарушавања екосистема, смањења биодиверзитета, а представља потенцијални ризик од преноса многобројних заразних болести. На плану друштвених последица, истакнути проблем доводи до угрожавања јавне безбедности и здравља грађана услед учесталих напада превасходно паса, али и мачака на људе. Одговорност у смислу накнаде штете грађанима због повреда које су задобијене приликом напада напуштених животиња лежи на јединицама самоуправе.

Према Извештају о ревизији сврсисходности пословања Државне ревизорске институције из децембра 2021. године може се закључити да су одређене јединице локалне самоуправе у Републици Србији за период од само четири године, закључно са 2021. годином, за обављање послова зоохигијене из буџета издвојиле око шест милијарди динара. У истом периоду, у Србији је поднето преко 68 хиљада пријава грађана због уједа паса, а за одштете грађанима, које су озледили пси, из локалних буџета исплаћено је преко пет милијарди динара.¹

Узрок појаве напуштених животиња препознаје се првенствено у неодговорном понашању власника који, или напуштају љубимце, или их предају прихватилиштима за животиње онда када више не желе да старају о њима. Поред наведеног, морамо имати у виду да услед неспровођења свеобухватног програма мера стерилизације долази до неконтролисаног размножавања популације напуштених животиња.

Напуштене животиње често постају жртве мучења и злостављања. Пси и мачке на улицама су најлакша, а самим тим и најчешћа мета „злостављача” и психопата који на њима испољавају своје садистичке тенденције.² Према неким изворима, у Србији се на годишњем нивоу пријави у просеку близу 200 случајева злостављања животиња.³ Међутим, треба истаћи да наведени податак никако не представља реалан приказ стања с обзиром да велики број случајева злостављања напуштених паса и мачака остаје непријављен надлежним органима.

Ублажавање проблема напуштених животиња спроводи се кроз три основна приступа. Први приступ заснива се на удомљавању напуштених животиња, што

¹ Државна ревизорска институција - *Извештај о ревизији сврсисходности пословања - Ефикасност решавања проблема напуштених животиња*, Београд, 14. децембар 2021. стр. 1.

² Бајовић, В., *Правна реакција на напуштање животиња- проблематика напуштених животиња и животиња у прихватилиштима*, Београд 2024. стр. 64.

³ Извор: Портал РТС https://www.rts.rs/vesti/drustvo/5530493/godisnje-200-slucajeva-zlostavljanja-zivotinja--tek-deset-odsto-pocinilaca-bude-osudjeno.html?utm_source=chatgpt.com приступљено: 30.10.2025.

представља најхуманији и друштвено најпожељнији вид решавања овог проблема. Други приступ подразумева организацију и унапређење рада прихватилишта, чија је улога да обезбеде адекватно збрињавање, чување, негу и потенцијално удомљавање напуштених животиња. Трећи приступ усмерен је на контролу популације и огледа се у спровођењу програма стерилизације, којим се настоји спречити неконтролисано размножавање и на тај начин стабилизovati популација напуштених животиња.

Сагледавањем изложених чињеница можемо закључити да проблем заштите добробити напуштених животиња захтева континуиран и координисан приступ свих релевантних актера који делују у овој области. Досадашње мере, иако усмерене ка смањењу популације напуштених животиња, показују се као спорадичне и недовољно повезане у јединствену стратегију која би истовремено обухватила превенцију, збрињавање и контролу популације. Посебан значај у смислу унапређења постојећег стања требала би имати прихватилишта за напуштене животиње, али и удружења за заштиту животиња, чија се улога у пракси често показује као кључна за ефикасно и хумано решавање анализираних проблема.

2. Прихватилишта за напуштене животиње

Нормативно уређење положаја и надлежности прихватилишта за напуштене животиње представља тачку у којој се сусрећу етичка свест заједнице о потреби за бригом о напуштеним животињама, интереси локалне заједнице преточени у јавне политике и правила ветеринарске струке. Прихватилишта се у том смислу могу описати и као правно уређен механизам заштите добробити напуштених животиња у коме се нужно препознају елементи моралне и правне одговорности друштва према животињама које су изложене патњи. Међутим, као разлог правног уређења питања прихватилишта не може се искључити интерес друштвене заједнице да се заштити од негативних утицаја које ова популација живих бића оставља на плану безбедности и здравља људи, посебно ако имамо у виду број пријављених озледа грађана насталих услед напада паса и мачака луталица.

Сагледавајући положај прихватилишта за животиње уочавамо да су Законом о добробити животиња из 2009. године остављене две могућности у смислу оснивања и функционисања прихватилишта. Отуда прихватилишта можемо поделити на она која оснивају и којима руководе физичка и правна лица (тзв. приватна прихватилишта) и она која оснивају јединице локалне самоуправе (тзв. јавна прихватилишта).

Законска обавеза јединице локалне самоуправе да обезбеди прихватилиште за напуштене животиње постављена је условно, у зависности од постојања популације напуштених животиња на њеној територији.⁴ Овакав

⁴ Закон о добробити животиња (Сл. гласник РС, бр. 41/2009), чл. 66.

приступ, иако наизглед логичан, у себи носи неколико проблематичних аспеката који могу бити предмет озбиљне научне критике. Основни проблем препознајемо у томе што се постојање и функционисање прихватилишта чини зависним од тренутног стања популације напуштених животиња, чиме се у други план ставља системска обавеза локалне самоуправе да поседује сталне капацитете за смештање, збрињавање и адекватну бригу о напуштеним животињама. Прихватилиштима се дакле придаје карактер *ad hoc* решења, што је недопустиво ако имамо у виду да популација напуштених животиња није статична, већ да она варира у зависности од многобројних фактора (миграције паса и мачака луталица, неодговорно власништво и др). Прихватилиште би требало да постоји трајно, без обзира на флукуације броја напуштених животиња, а остављање могућности за прекидање континуитета у области збрињавања и смештаја може имати вишеструке последице на финансијском, организационом, али и на плану заштите добробити животиња.

Правни положај прихватилишта законодавац уређује на јединствен начин тј. без обзира да ли се ради о приватном прихватилишту или прихватилишту које оснива јединица локалне самоуправе. У том смислу, власник прихватилишта дужан је да пре оснивања прихватилишта обезбеди адекватне просторне, организационе, финансијске и друге техничке услове за несметано функционисање. Такође, лица која волонтирају или су запослена у прихватилишту морају бити обучена за поступање са животињама, а прихватилиште мора бити организовано на тај начин да се спречи свако ремећење јавног реда и мира. Сва прихватилишта за животиње уписују се у посебан регистар којим руководи Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде.⁵

Правилником о условима које морају да испуњавају прихватилишта и пансионери за животиње ближе је уређено да се у прихватилишту животињама морају обезбедити: довољне количине воде и хране, физичка, термичка и психолошка удобност, довољно пространа површина за одмор и кретање на којој пас или мачка може удобно да лежи и стоји, односно да заузима природне положаје тела и да се креће колико је неопходно за дневну активност, социјални контакт са другим псима и мачкама, као и испољавање свих облика понашања карактеристичних за врсту, осим испољавања агресивности и парења.⁶ Наведеним општим условима тежи се остваривању основних начела Закона о добробити животиња.

Законодавни оквир којим се уређују положај, послови и општи услови за рад прихватилишта за животиње не прави нормативну разлику између јавних и приватних прихватилишта, што је свакако исправан приступ. Међутим, ваља

⁵ Исто.

⁶ Правилник о условима које морају да испуњавају прихватилишта и пансионери за животиње (Сл. гласник РС, бр. 19 од 13. марта 2012).

истаћи да је у пракси њихов положај знатно различит. Као оснивачи приватних прихватилишта најчешће се појављују друштва за заштиту животиња, појединци и групе појединаца мотивисани алтруистичким побудама и жељом да се помогне напуштеним животињама. Њихов рад и функционисање ослања се на волонтерски ангажман, а финансирање се углавном заснива на донацијама што највећи број приватних прихватилишта чини финансијски и организационо неодрживим за дугорочно деловање. Јавна прихватилишта, са друге стране, могу рачунати на стабилне изворе финансирања с обзиром на то да се као њихов оснивач појављује локална самоуправа. Парадоксално, у многим случајевима управо приватна прихватилишта показују већу посвећеност, емпатију и индивидуализован приступ свакој животињи, што указује на знатно виши степен моралне одговорности у односу на друге форме збрињавања.

Ако бисмо изнету проблематику посматрали из перспективе остваривања јавног интереса, изводимо закључак да оба типа прихватилишта остварују циљеве који су у надлежности јединица локалних самоуправа: смањење броја напуштених животиња на улицама, унапређење јавне хигијене, повећање опште безбедности и сигурности лица. Дакле, у оба случаја ради се о врсти комуналних послова од општег интереса.

Даље треба запазити да свако прихватилиште има ограничене капацитете у смислу броја паса и мачака који могу бити збринуте, што зависи од просторних и организационих капацитета прихватилишта. Тако, примера ради, у случају да дође до попуњавања доступних места у прихватилишту чији је оснивач локална самоуправа, приватна прихватилишта би морала да приме друге животиње које чекају збрињавање. Постоји и могућност да дође до привременог затварања јавних прихватилишта, на шта нам указује случај из Краљева када је Ветеринарска инспекција 2023. године због попуњених капацитета и непоштовања општих и просторних услова наложила „ЈКП Чистоћа” Краљево да прихватилиште за псе привремено затвори.⁷ И у овом случају се приватно прихватилиште појавило као алтернативно решење проблема на основу кога је избегнут прекид континуитета у збрињавању напуштених животиња.

На овом месту треба поменути и то да поједина јавна прихватилишта у оквиру стратегије за ограничавање бројности популације уличних паса и мачака користе *CNR* програм који се састоји од следећих мера: хватање животиње (*catch*), стерилизација и вакцинација (*neuter*) и враћање на првобитно станиште (*release/return*).⁸ Дакле, не ради се о сталном збрињавању напуштених животиња у прихватилишту јер се након мера стерилизације и вакцинације животиње враћају у првобитно станиште. Оправдање за примену

⁷ Извор: Портал Новости: <https://www.novosti.rs/srbija/vesti/1211472/trazi-najbolje-resenje-kraljevu-privremeno-zatvoreno-prihvatiliste-pse/komentari/posalji> приступљено: 05.11.2025.

⁸ Видети: Програм контроле и смањења популације напуштених паса и мачака на територији града Крагујевца (Сл. лист града Крагујевца, бр. 15/2024).

овог програма исказује се кроз претпоставку да се након стерилизације спречава размножавање напуштених паса и мачака, те да оне у том смислу постају корисне јер чувају територију од досељавања нестерилизованих јединки. Њихов број би се након неког времена требао стабилизovati и смањити. Наведени програм има своја оправдања јер представља знатно мање финансијско оптерећење за јединице локалне самоуправе, али се исти може и критиковати с обзиром да се њиме не може решити проблем сигурности и безбедности грађана ако знамо да се напуштене животиње опет враћају на улицу, те самим тим представљају извор опасности за грађане. *CNR* програм, иако представља хумано и делимично ефикасно решење, ипак не може погодовати остваривању јавног интереса и заштити добробити животиња као што је то случај са трајним збрињавањем напуштених животиња.

Закључује се да ефикасно решавање проблема напуштених животиња подразумева комбиновање више приступа. Поред програма стерилизације, којима се спречава неконтролисано размножавање паса и мачака луталица, од кључног значаја су јачање капацитета прихватилишта – како јавних, тако и приватних – и системско подстицање удомљавања напуштених животиња. Држава, поред улагања усмерених на просторни и организациони развој јавних прихватилишта, треба да размотри и могућност субвенционисања приватних прихватилишта, имајући у виду да и она фактички обављају делатност од општег друштвеног интереса. Ова прихватилишта представљају значајну потпору јавним прихватилиштима, нарочито у ситуацијама када јавна прихватилишта, услед ограничених капацитета или техничких услова, нису у могућности да збрину све напуштене животиње. Истовремено, пожељно је да држава успостави правни оквир којим би се стимулисало удомљавање животиња, чиме би се дугорочно растеретила прихватилишта и спречило њихово преоптерећење. На тај начин би се, кроз превентивну и промотивну функцију нормативног поретка, успоставио свеобухватан и одржив механизам за решавање проблема напуштених животиња.

Међутим, креирање ефикасне јавне политике и нормативног оквира којим се уређује и подстиче удомљавање могуће је остварити искључиво кроз сарадњу државних органа и организација цивилног друштва. У том смислу, удружења за заштиту животиња представљају релевантне актере који могу значајно допринети спровођењу политика у овој области, кроз едукацију јавности, промоцију одговорног власништва и развој културе хуманог односа према животињама.

3. Друштва за заштиту животиња

Значајнији преокрет у односу људи према животињама отпочиње у 19. веку, и то оснивањем првих друштава за заштиту животиња, али и изразитим грађанским активизмом усмереним на област тзв. животињских права. Први колективни напори усмерени на доношење законских прописа којима се

спречава суровост према животињама учињени су у Великој Британији у 19. веку. Године 1824. основано је прво грађанско друштво са искључивом сврхом спречавања окрутности према животињама, познато као Друштво за превенцију окрутности према животињама (*SPCA*). Друштво је убрзо, а по жељи краљице Викторије, стављено под заштиту Британске Круне (*RSPCA*).⁹ Удружења за заштиту животиња почињу се убрзо затим оснивати и у свим другим државама света.¹⁰

У Србији је према доступним изворима прво друштво за заштиту животиња основано у Београду 1906. године, под именом *Друштво за заштиту животиња и растиња*. Међу именима оснивача друштва помињу се Димитрије Кнежевић, Бранислав Нушић, Коста Росулук и др, док се Кнегиња Олга Карађорђевић, супруга Кнеза Павла помиње као почасна председница друштва.¹¹ Доступни извори говоре о томе да су чланови овог друштва били изузетно ангажовани на пољу заштите животиња и да су, без обзира на честе критике и оспоравања, успевали да остваре запажене резултате. Тако је, примера ради, друштво имало установљену новчану награду за жандарме који помажу друштву у његовом раду на сузбијању грубости према животињама.¹²

Друштва за заштиту животиња остала су све до данас један од најзначајнијих друштвених чинилаца у домену заштите добробити животиња. Захваљујући њиховом активизму донесени су неки од најзначајнијих прописа у области заштите животиња. Не треба заборавити и да је Закон о добробити животиња из 2009. године донет након вишегодишње кампање под називом „Закон решава хаос“, коју је водила Организација за поштовање и бригу о животињама (*ORCA*). Данас у Србији регистровано је преко 80 удружења за заштиту животиња од чега је преко 60 активних удружења, што указује на висок ниво друштвене свести о потреби заштите животиња. Анализом расположивих података закључујемо да се друштва за заштиту животиња, територијално посматрано, не распоређују равномерно већ да су концентрисана у већим и урбаним срединама, док се у мањим местима активност таквих удружења ређе бележи или је анималистички активизам у рукама неформалних група.¹³

⁹ Chien-hui, L., *A Union of Christianity, Humanity, and Philanthropy: The Christian Tradition and the Prevention of Cruelty to Animals in Nineteenth-Century England, Society and Animals*, 8(3)/2000, p. 266.

¹⁰ Видети: Ivković, N., Petrović, L., *Animal welfare legal analysis: is it possible to create a parallel with human rights*, in: Provincial Protector of Citizens - Ombudsman, Novi Sad, 2025. pp. 311-329.

¹¹ Извор: Политика, 08. јун 1936. године. https://digitalna.nb.rs/wb/NBS/Periodika/SD_2F6F6602455A67B1B521D786232CBF4A/1936/06/08?pageIndex=00010

¹² Исто.

¹³ Извор: Агенција за привредне регистре Републике Србије <https://pretraga.apr.gov.rs/search> приступљено: 05.11.2025.

Закон о добробити животиња дефинише удружења за заштиту животиња као организације чији су циљеви усмерени на заштиту добробити животиња. Поменута удружења су сходно закону дужна да раде на ширењу свести и информисању јавности о питањима у вези са добробити животиња и да својим деловањем активно учествују у заштити добробити животиња на начин којим се не повређују етика и права других грађана. У случају да удружења имају регистрована прихватилишта, дужна су да раде на збрињавању напуштених животиња.¹⁴

Удружења за заштиту животиња представљају један од кључних механизма у систему збрињавања напуштених животиња у Републици Србији. Увидом у Регистар Управе за ветерину о прихватилиштима за животиње закључује се да од 148 уписаних прихватилишта више од једне трећине су прихватилишта чији су оснивачи друштва за заштиту животиња.¹⁵ Предност ових прихватилишта огледа се у томе што њихови оснивачи, односно удружења за заштиту животиња, имају значајан утицај на оне сегменте друштва који показују истинску бригу и интересовање за животиње. У том контексту, њихове могућности за удомљавање су значајно веће, што их чини и знатно ефикаснијим у односу на јавна прихватилишта.

Ипак, бројна друштва за заштиту животиња и даље се у свом деловању сусрећу са значајним изазовима, а често су и предмет критика. Очигледно је да држава не препознаје у потпуности потенцијал оваквих облика организовања, због чега изостаје неопходна сарадња на релацији држава – цивилна друштва за заштиту животиња. С обзиром на то да ефикасно решавање проблема напуштених животиња није могуће без координисане акције државе и цивилног сектора, сматрамо да је неопходно да држава у будућности колективне облике заштите животиња препозна као стратешке партнере. Један од кључних корака у том смислу могао би бити и усвајање прописа којим би се успоставио систем субвенционисања прихватилишта чији су оснивачи организације за заштиту животиња, али и прописа којим би се промовисало и подстакло удомљавање напуштених животиња. На тај начин држава би помоћу ефикасних механизма који су установљени нормативним оквиром и сарадњом са цивилним сектором у значајној мери ублажила проблем напуштених животиња.

4. Закључак

Проблем напуштених животиња у Републици Србији могуће је решавати само системским приступом и неопходном сарадњом државе и цивилног сектора. Тренутна стратегија државе у највећој мери ослања се на прихватилишта за животиње којима управљају јединице локалне самоуправе и CNR програм тј. *ухвати-стерилиши-пусти*. Ипак, наведене мере у пракси нису

¹⁴ Закон о добробити животиња (Сл. гласник РС, бр. 41/2009), чл. 74.

¹⁵ Видети: <https://www.vet.minpolj.gov.rs/registri/> приступљено: 11.11.2025.

показале ефикасне резултате на плану смањења броја паса и мачака луталица који и даље представљају потенцијални извор опасности, како за грађане, тако и за животну средину.

Успостављање ефикасних решења захтева комбинацију различитих приступа повезаних у јединствену стратегију која би истовремено обухватила превенцију, збрињавање и контролу популације. Међутим, спровођење таквих стратегија чини се немогућим без адекватне стратешке сарадње државе и цивилног друштва.

Један од најзначајнијих механизма којим се употпуњује стратегија збрињавања напуштених животиња представљају прихватишта чији су оснивачи организације за заштиту животиња. Ове организације имају значајне предности на плану удомљавања напуштених животиња, што их чини ефикаснијим у домену збрињавања од тзв. јавних прихватишта. Ипак, с обзиром да се њихов рад и финансирање углавном ослања на волонтерски приступ и донације грађана, оне се често суочавају са великим изазовима који могу угрозити њихове могућности збрињавања.

Како се неминовно ради о пословима од општег интереса, задатак државе је да у будућности успостави правни оквир и систем субвенционисања прихватишта чији су оснивачи друштва за заштиту животиња. На тај начин би се у значајној мери могао унапредити не само постојећи механизам збрињавања, већ и удомљавања животиња. Поред наведеног, важно је утврдити строже санкције за неодговорне власнике паса и мачака, чиме би се ублажио један од извора настанка популације напуштених животиња.

*Luka Petrović, LL.M., Assistant
Faculty of Law, University of Kragujevac*

PROTECTING THE WELFARE OF ABANDONED ANIMALS - THE ROLE OF SHELTERS AND ANIMAL PROTECTION SOCIETIES

Summary

The problem of abandoned animals in the Republic of Serbia is a complex and multifaceted topic that can be analyzed through legal, sociological and ethical aspects. Although there is a relatively satisfactory legal regulation in the field of animal protection, its implementation and supervision show numerous shortcomings. This paper examines the normative and institutional framework for the protection of the welfare of abandoned animals in Serbia.

The aim of the paper is to identify possible causes of inefficiency in the implementation of the current law, with a special focus on the strategy for solving the problem of abandoned dogs and cats. Special attention is paid to the responsibility of animal owners, as well as the responsibility of state authorities, local governments, shelters and animal protection associations. The author specifically points to the lack of cooperation between the state, local government, and the civil sector as a key problem that often leads to measures aimed at solving the problem of abandoned animals having a repressive character, instead of applying a coordinated systemic approach that is in line with the basic principles of animal welfare.

Key words: animal welfare, shelters, local government, animal protection associations.

Литература

- Бајовић, В., *Правна реакција на напуштање животиња – проблематика напуштених животиња и животиња у прихватилиштима*, Београд, 2024.
- Висковић, Н., *Културна зоологија*, Загреб, 2009.
- Chien-hui, L., *A Union of Christianity, Humanity, and Philanthropy: The Christian Tradition and the Prevention of Cruelty to Animals in Nineteenth-Century England, Society and Animals*, 8(3)/2000.
- Ivković, N., Petrović, L., *Animal welfare legal analysis: is it possible to create a parallel with human rights*, in: Provincial Protector of Citizens – Ombudsman, Novi Sad, 2025.
- Државна ревизорска институција, *Извештај о ревизији сврсисходности пословања – Ефикасност решавања проблема напуштених животиња*, Београд, 2021.
- Закон о добробити животиња, Сл. гласник РС, бр. 41/2009.
- Закон о ратификацији Европске конвенције о заштити кућних љубимаца 1987. (Сл. гласник РС - Међународни уговори, бр. 1/2010).
- Универзална декларација о правима животиња Међународног савеза за права животиња од 15. октобра 1978. Париз.
- Закон о ратификацији Европске конвенције за заштиту кичмењака који се користе за експерименталне и друге научне сврхе 1986. (Сл. гласник РС - Међународни уговори, бр. 1/2010).
- Правилник о условима које морају да испуњавају прихватилишта и пансиони за животиње, Сл. гласник РС, бр. 19/2012.
- Програм контроле и смањења популације напуштених паса и мачака на територији града Крагујевца, Сл. лист града Крагујевца, бр. 15/2024.
- Портал РТС, https://www.rts.rs/vesti/drustvo/5530493/godisnje-200-slucajeva-zlostavljanja-zivotinja--tek-deset-odsto-pocinilaca-bude-osudjeno.html?utm_source=chatgpt.com
- Портал Новости, <https://www.novosti.rs/srbija/vesti/1211472/trazi-najbolje-resenje-kraljevu-privremeno-zatvoreno-prihvatiliste-pse/komentari/posalji>, Политика, 08. јун 1936. године,

https://digitalna.nb.rs/wb/NBS/Periodika/SD_2F6F6602455A67B1B521D786232CBF4A/1936/06/08?pageIndex=00010

Агенција за привредне регистре Републике Србије, <https://pretraga.apr.gov.rs/search>

Министарство пољопривреде, регистра животиња, <https://www.vet.minpolj.gov.rs/registri/>